

4. Смолянинова О.Г. Формирование информационной и коммуникативной компетентности будущего учителя на основе мультимедийных технологий / О.Г.Смолянинова // Информатика и образование. – 2002. – № 9. – С. 116-121.
5. Співаковський О.В. Інформаційні технології в реалізації компонентно-орієнтованого навчання / О.В.Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2003. – № 6. – С. 21-23.

Анотація

Стаття присвячена питанням обґрунтування та систематизації теоретичних та методичних аспектів використання мультимедійного тезаурусу при вивченні курсу "Історія світової художньої культури".

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы обоснования и систематизации теоретических и методических аспектов использования мультимедийного тезауруса при изучении курса "История мировой художественной культуры".

Summary

In this paper, study and systematization of theoretical and methodological aspects of the multimedia thesaurus in studying the course "History of world culture".

Ключові слова: мультимедіа, освітні мультимедійні технології, навчальний тезаурус.

Ключевые слова: мультимедиа, образовательные мультимедийные технологии, обучающий тезаурус.

Key words: multimedia, educational, multimedia technology, training and thesaurus.

Подано до редакції 16.10.2011.

Рекомендовано до друку член.-кор.НАПН України, докт.пед.наук, проф. Голобородько Є.П.

УДК 37:371.1

©2012

Яковишина Т.В.

СПЕЦКУРС «ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ»

У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах переходу нашої країни до ринкових відносин, домінуючі в другій половині й особливо наприкінці ХХ століття мегатенденції розвитку світової спільноти зумовили становлення людиноцентричної освітньої парадигми нової постіндустріальної фази розвитку, яка зорієнтована на звільнення творчого потенціалу від диктату техніки, шаблонів поведінки та споживацької ідеології. У межах єдиного історико-педагогічного процесу людство пройшло дві "цивілізаційні сходинки" і зараз знаходиться на порозі третьої. Перша сходинка включає все те, що називають природною педагогікою. Свій шлях людство продовжило в межах наступної репродуктивно-педагогічної цивілізації, яка існує і до наших днів. Репродуктивно-педагогічну цивілізацію характеризує цілеспрямована передача досвіду "від батьків до дітей" засобами спеціально організованого процесу, який і до сьогодні в усіх куточках Землі побудований на відтворенні та пошуку найоптимальніших способів передачі інформації від покоління до покоління. Однак, природна й репродуктивна педагогічні цивілізації себе вичерпали, стали надто "тісними" для оновлення світу людини. Тому на порозі – креативно-педагогічна цивілізація.

Не випадково пріоритетним завданням сучасної освіти є забезпечення творчого розвитку особистості. Один із головних напрямів гуманізації освіти є спрямування навчального процесу на формування, розвиток і саморозвиток суб'єктів педагогічної взаємодії. На це орієнтують документи про освіту нашої держави, зокрема в Державній національній програмі "Освіта" ("Україна ХХІ століття") одним із стратегічних завдань окреслено створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації та самореалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі [1].

Проблема підготовки вчителів початкових класів є предметом пильної уваги науковців, оскільки у Національній доктрині розвитку освіти чітко визначені загальні вимоги до вчителя: "Педагогічні працівники мають стати основною рушійною силою відродження та створення якісно нової національної системи освіти. У зв'язку з цим основна увага має бути зосереджена на підготовці нового покоління творчо мислячих, професійно компетентних педагогічних працівників" [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблемі творчої спрямованості професійної підготовки майбутнього вчителя, зокрема теоретичній і методичній підготовці педагога, надається належна увага (Ю.Бабанський, В.Бондар, С.Гончаренко, В.Онищук). Відображено оригінальні концепції розвитку особистості вчителя в процесі професійної підготовки (Г.Балл, І.Бех, В.Моляко, В.Рибалка, В.Тюска), конкретизовано багатоаспектність у підготовці вчителя початкових класів до творчої педагогічної діяльності (Н.Бібік, О.Савченко, Н.Скрипченко, Р.Хмельюк). Важливим для дослідження стали надбання науковців В.Загвязинського, М.Нікандрова, М.Поташник, С.Сисоевої. Завдяки монографії С.Сисоевої вітчизняну науку збагачено матеріалами про методологічні засади, історію виникнення й розвитку педагогіки творчості, технології підготовки вчителя до педагогічної творчості [5].

Формулювання цілей статті... Актуальність проблеми творчості майбутніх учителів початкових класів, потреба здійснення комплексного об'єктивного історико-педагогічного вивчення досвіду минулого й сучасності, його переосмислення, моделювання нових підходів до формування в університеті творчого спеціаліста, творчої особистості спричинили вибір теми публікації, визначили її мету – охарактеризувати теоретичні основи, узагальнити практику введення спецкурсу “Педагогічна творчість” з метою використання напрацьованого доробку в практику сучасних вищих закладів освіти. Відповідно до мети визначено її завдання: 1) обґрунтувати актуальність і доцільність уведення спецкурсу “Педагогічна творчість” у практику вищої школи; 2) окреслити технологічні засади спецкурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження... Підготовці вчителя до педагогічної творчості як складовій його загальнопедагогічної підготовки інваріантно притаманні такі специфічні функції: когнітивна, діагностична, процесуальна. *Когнітивна* функція підготовки полягає у поглибленні теоретичного і практичного психолого-педагогічного базису вчителя з проблем педагогіки та психології творчості; формування педагогічного мислення і стилю спілкування вчителя як творчих процесів. *Діагностична* функція підготовки спрямована на оволодіння вчителем методами оцінювання рівнів сформованості творчої особистості учня і творчих можливостей учнівського колективу з метою врахування їх в організації навчально-виховного процесу, пізнання та усвідомлення вчителем власного рівня творчої педагогічної діяльності. *Процесуальна* функція підготовки полягає у формуванні професійних умінь вчителя щодо організації навчально-виховного процесу з урахуванням психолого-педагогічних чинників, які впливають на ефективність розвитку творчих можливостей учнів [4].

Теоретико-методологічною основою означеної підготовки вчителя є *модель педагогічної творчості*. З позицій системного підходу модель охоплює три взаємопов'язаних компоненти: когнітивний, діагностичний, процесуальний, які відображають відповідні функції підготовки [5]. Водночас теоретична модель педагогічної творчості вчителя визначає мету і зміст підготовки фахівця до суб'єкт-суб'єктної взаємодії у навчально-виховному процесі, має прогностичну спрямованість, гнучко і динамічно враховує зміни у розвитку творчих можливостей, рівня творчої діяльності, психолого-педагогічних взаємовідносин суб'єктів навчально-виховного процесу.

Ми орієнтуємось на такі критерії ефективності функціонування означеної моделі є: позитивна динаміка рівня сформованості творчої особистості учня та підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя.

Підготовку вчителя до педагогічної творчості доцільно здійснювати: в системі вузівської та післядипломної професійної освіти вчителя, керівника школи, практичного психолога; безпосередньо в ході методичної роботи в школі, в районі; під час професійної орієнтації учнів на педагогічну професію.

Оскільки за традиційної психолого-педагогічної підготовки, на окремих заняттях із загальної психології, педагогіки, основ педагогічної майстерності студентами усвідомлюється тільки частина того предметного змісту, який входить у модель педагогічної творчості вчителя, для реалізації теоретичної моделі педагогічної творчості у процесі загальнопедагогічної підготовки вчителя необхідно розкрити значення змісту кожного компонента моделі та змістоутворюючих його частин. Ця обставина обумовлює необхідність уведення до навчального плану вищої школи спецкурсу “Педагогічна творчість”.

Наукове обґрунтування змісту підготовки майбутнього вчителя до педагогічної творчості включає такі етапи: теоретико-методологічне обґрунтування основних дефініцій процесу формування творчої особистості учня і творчої педагогічної діяльності вчителя; розробку методичного забезпечення і технологій для вчителя з формування творчої особистості учня та включення їх у зміст підготовки: методик оцінювання сформованості творчої особистості учня, творчих можливостей учнівського колективу, рівня творчої педагогічної діяльності вчителя; виявлення організаційно-методичних умов розвитку творчої педагогічної діяльності вчителя; розробку психолого-педагогічних і методичних засад діяльності вчителя з формування творчої особистості учня у навчально-виховному процесі [3].

Усе вищезазначене обумовило актуальність дисципліни “Педагогічна творчість”, яка вивчається студентами Рівненського державного гуманітарного університету на V курсі.

Отже, мета курсу полягає у систематизації історико-педагогічного досвіду розвитку педагогічної творчості, її філософських і теоретико-методологічних засад; розкритті сутності, специфічних ознак, змісту ключових понять педагогічної творчості; дослідженні й моделюванні психологічних та педагогічних умов розвитку учнів у сучасному навчально-виховному процесі.

У процесі вивчення курсу “Педагогічна творчість” студенти повинні знати та вміти:

- теоретичні основи педагогічної творчості як феномену та предмету педагогіки творчості; її сутність, специфічні ознаки, зміст понять “творчість”, “педагогічна творчість”, “творча діяльність”;
- принципи педагогічної творчості, критерії, рівні творчої діяльності вчителів;
- продемонструвати розуміння сучасної соціально-економічної ситуації й опосередкованого нею випереджального соціального замовлення в освіті;
- здійснювати критичний аналіз історичного педагогічного досвіду, робити обґрунтований вибір ідей і теоретичних основ педагогічної системи для вирішення конкретної проблеми;

- показати розуміння й особистісне прийняття сутності сучасної гуманістичної освітньої парадигми;
- враховувати статево-вікові, психофізіологічні, психологічні, соціальні і духовні особливості й можливості учнів у пізнавальній, емоційно-вольовій, психомоторній, сенсомоторній та духовній сферах, які спрямовані на подальший розвиток критичного та творчого мислення;
- вибирати оптимальні засоби педагогічної комунікації (системи методів і дидактичних засобів) для здійснення взаємодії з учнями та іншими суб'єктами освітнього процесу.

Вивчення дисципліни базується на знаннях курсів: “Вступ до спеціальності”, “Загальна психологія”, “Вікова і педагогічна психологія”, “Загальні основи педагогіки”, “Історія педагогіки України”, “Історія зарубіжної педагогіки”, “Сучасна педагогічна думка зарубіжжя”, “Філософія”.

Формування творчої особистості майбутнього вчителя початкових класів здійснюється за допомогою:

- 1) створення у процесі навчання умов, які максимально моделюють майбутню професійну діяльність вчителя;
- 2) залучення студентів до різноманітних форм і видів пізнавальної діяльності, що активізує самостійність, ініціативу, винахідливість, тобто створює базу для розвитку творчих здібностей.

Окреслені завдання вирішуються в процесі вивчення спецкурсу “Педагогічна творчість”.

Аудиторний компонент передбачає організацію навчально-пізнавальної діяльності вчителів за такими формами: інтерактивні та проблемні лекції, практичні, індивідуальні навчально-дослідні завдання.

Тематичний план спецкурсу “Педагогічна творчість”

N п/п	Тема	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Індивідуальні
Змістовий модуль 1. Методологічні засади педагогічної творчості					
1.	Сутність педагогічної творчості та її роль у педагогічному процесі.	2	2	2	2
2.	Історія розвитку педагогіки творчості.	2	2	2	2
3.	Наукові основи педагогічної творчості.	2	2	2	
4.	Умови та джерела педагогічної творчості.	2	2	2	
5.	Механізми прийняття творчого педагогічного рішення.	2		2	
Змістовий модуль 2. Формування та розвиток творчої особистості					
6.	Творчість вчителя і творчість учня.	2	2	2	
7.	Технології організації навчального процесу, спрямованого на творчий розвиток учнів	2		2	
8.	Педагогічне спілкування як творчий процес.	2	2	2	
9.	Творча лабораторія вчителів-новаторів.	2	4	2	
Всього годин: 58 (аудиторних – 34)		18	16	20	4

Лекція – основна форма проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни. Лекція є основною формою навчального процесу у вищій школі. Мета лекції – розкрити основні положення теми, досягнення науки, з'ясувати невіршені проблеми, узагальнити досвід роботи, дати рекомендації щодо використання основних висновків за темами на практичних заняттях. Залежно від методів викладу навчального матеріалу лекції поділяються на монологічні, інформаційно-проблемні, проблемні, лекції-бесіди, лекції із застосуванням техніки, лекції із заздалегідь запланованими помилками, лекції-інтеграції, узагальнюючі лекції. тощо. На початку вивчення курсу використовується *вступна лекція*, під час якої виробляється первинна мотивація, за якої кожен студент може дати собі відповіді на питання: “Чому мені важливо знати цю навчальну дисципліну?”, “Яким чином вона мені знадобиться і тепер, і у майбутній професійній діяльності?” За допомогою інтерактивної вправи “Банани” на дошці записується тема або ключове слово теми лекції.

На практичних заняттях застосовуються інтерактивні методи: метод “мікрофону”, робота в парах, метод “Прес”, “Акваріум”, дискусії, захист творчих робіт, розв'язання педагогічних задач і ситуацій, поповнення їхньої бази, термінологічний диктант, вправа “Придумай закінчення казки” тощо.

Кожен студент виконує індивідуальне навчально-дослідне завдання, яке є підсумком вивчення дисципліни, відображає рівень засвоєння матеріалу і рівень готовності студентів до майбутньої творчої професійної діяльності.

Робота на практичних заняттях здійснюється у спеціальних робочих зошитах, які розроблено відповідно до програми з дисципліни [7]. Так, до кожного практичного заняття студенти виконують завдання для самостійної індивідуальної роботи, зокрема придумують кросворд до теми, аналізують чинні державні програми, підручники, заповнюють таблиці, моделюють структурно-логічні схеми до теми, готують реферативні повідомлення, готуються до тестових завдань, розв'язування проблемних ситуацій. Завдання підбрано таким чином, щоб

стимулювати творчу активність студента, спонукати його до пошуку нових ідей, генерування власних, виступати спочатку проєктувальником, а згодом і реалізатором освітньо-виховних ідей, пов'язаних з педагогічною системою. Вважаємо, що творче самовираження повинно стати провідною, найважливішою особливістю оновленої вищої школи XXI століття.

Категорією творчого акту є інтуїтивна здогадка у процесі вирішення проблеми. Тому в "Робочому зошиті" вміщено низку педагогічних проблем, ситуацій, які розв'язати допомагає інтуїтивна здогадка – необхідний елемент розв'язування творчої задачі. Вона полягає в тому, що студент повинен розуміти, побачити, які елементи знань йому потрібно використати. Інтуїтивна здогадка є першим і по своїй суті нерациональним етапом у вирішенні проблеми. Відтак, наступним кроком є логічне оформлення здогадки в ідею. Отже, організацію творчого навчання здійснюємо на гармонійному поєднанні репродуктивної і творчої активності, на основі принципу продуктивного домінуючого перетворення активності в творчу.

Суттєвою детермінантою навчальної діяльності є методи навчання. Тому організація діяльності студентів вимагає застосування адекватних методів проблемного навчання. Насамперед, це проблемний виклад матеріалу, частково-пошуковий та дослідницький методи.

Отже, результати апробації спецкурсу "Педагогічна творчість", побудованої на засадах кредитно-трансферної системи організації навчально-виховного процесу, засвідчують її дієвість та ефективність.

Висновки... Сучасний педагог має бути творчою особистістю, творчим вчителем, а його педагогічна творчість є необхідною умовою руху до педагогічної майстерності. Тому спецкурс "Педагогічна творчість" у вищому навчальному закладі, на нашу думку, має бути більш орієнтований не на лише теоретичну підготовку майбутніх учителів, а й на формування педагогічної творчості, розвиток творчого потенціалу його особистості. Щоб сформувати творчого вчителя, здатного сформувати творчого учня, потрібно і викладачеві відійти від шаблонних, трафаретних підходів до організації та проведення роботи зі студентами, шукати нові оригінальні форми, розвиваючи й себе як творчу особистість. Спецкурс "Педагогічна творчість" – місток на шляху до самовдосконалення та зростання професійної майстерності. Перспективами для подальших розвідок вважаємо дослідження багатоаспектності моделі творчої індивідуальності майбутнього вчителя та шляхів її формування, визначенні стимулів до педагогічної творчості у майбутніх учителів початкових класів.

Література

1. Державна національна програма "Освіта : Україна XXI століття" – К. : Райдуга, 1994.
2. Кан-Калик В. Педагогическое творчество // В.Кан-Калик, Н.Никандров. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. – 2001. – N7.
4. Поташник М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт : Пособие для учителя / М.Поташник. – К. : Рад. шк., 1988. – 191 с.
5. Сисоева С. Основы педагогической творчости: підручник / С.Сисоева. – К. : Міленіум, 2006. – 344 с.
6. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя / Т.Сидоренко // Рідна школа. – 2001. – №5. – С.55-57.
7. Яковишина Т. Робочий зошит для виконання практичних робіт із курсу "Педагогічна творчість" / Т.Яковишина. – Рівне : РДГУ, 2011. – 62 с.

Анотація

У статті висвітлено проблему підготовки вчителів початкових класів до педагогічної творчості у вищому навчальному закладі. Обґрунтовано зміст та визначено основні завдання спецкурсу «Педагогічна творчість». Проаналізовано форми, методи й прийоми, які забезпечують ефективність опанування майбутніми вчителями початкових класів знаннями, вміннями та навичками, необхідними у майбутній професійній діяльності, набуття досвіду творчої активності.

Аннотация

Статья посвящена проблеме подготовки учителей начальных классов к педагогическому творчеству в высшем учебном заведении. Обусловлена сущность и определены основные задания спецкурса "Педагогическое творчество". Проанализированы формы, методы и приемы, которые обеспечивают эффективность освоения будущими учителями начальных классов знаний, умений и навыков, необходимых в будущей профессиональной деятельности, опыта творческой активности.

Summary

In the article the problem of preparation of teachers of initial classes is reflected to pedagogical creation in higher educational establishment. Grounded maintenance and certainly basic tasks the special course «Pedagogical creation». Forms, methods and receptions, which provide efficiency of capture of initial classes future teachers knowledges, abilities and skills, necessary in future professional activity, gaining experience creative activity, are analysed.

Ключові слова: педагогічна творчість, творча активність, творча особистість.

Ключевые слова: педагогическое творчество, творческая активность, творческая личность.

Key words: pedagogical creation, creative activity, creative personality.

Подано до редакції 01.10.2011.